

TULIPMANIA

Cap. III de *Memoirs of Extraordinary Popular Delusions and the Madness of Crowds* de Charles Mackay (1814-1889)

Traducció a càrrec de Joaquim Perramon, UAB, 2011

3.0 *Quis furor, ô cives!* Lucan.

Quina bogeria, ciutadans!

3.1 La tulipa —anomenada així, segons es diu, per una paraula turca que significa turbant— fou introduïda a Europa occidental pels voltants de la meitat del segle XVI. Conrad Gesner, qui reclamava per sí mateix el mèrit de donar-li una reputació, —sense ni tan sols somniyar en la commoció que poc després provocaria al món—, diu que la veié per primer cop l'any 1559 en un jardí d'Augsburg, pertanyent al savi Conseller Herwart, qui fou molt famós als seus dies per la seva col·lecció de rares espècies exòtiques.

Els bulbs van ser enviats a aquest senyor per un amic de Constantinopla, on la flor havia estat durant molt temps una de les preferides. En el transcurs de deu o onze anys després d'aquest període, les tulipes foren molt cobdiciades pels rics, especialment a Holanda i Alemanya. La gent rica d'Amsterdam va fer-se portar els bulbs directament de Constantinopla, pels que es van pagar les més extravagants xifres. Les primeres arrels plantades a Anglaterra foren portades de Viena l'any 1600. Fins l'any 1634 la tulipa va créixer anualment en reputació, fins al punt de ser considerada prova de mal gust per un home de fortuna, el no tenir-ne una col·lecció. Molts savis, incloent Pompeius d'Angelis o el cèlebre Lipsius de Leyden, l'autor del tractat *De Constanza*, eren apassionadament aficionats a les tulipes. L'ansia per posseir-les no trigaria en contagiar-se a les classes mitges de la societat, comerciants i botiguers, fins i tot amb mitjans moderats, que van començar a competir uns amb els altres per la raresa de les seves flors i els preus absurds que havien pagat per elles. Un comerciant de Harlem fou conegut per pagar la meitat de la seva fortuna per una sola arrel, no amb el propòsit de vendre-la per obtenir un benefici, sinó amb el de mantenir-la al seu hivernacle per a l'admiració dels seus coneguts.

3.2 Hom podria suposar que aquesta flor posseeix grans virtuts per haver-se tornat tan valuosa a ulls d'un poble tan prudent com el neerlandès; però no té ni la bellesa ni el

perfum de la rosa —tot just la bellesa del dolç pèsol d'olor¹— ni la seva resistència.

Cowley, certament, és contundent en la seva lloança. Diu:

*«La tulipa aparegué després, tot gai
però sense sentit, plena d'orgull, i plena de joc;
el món no pot mostrar un tint però aquí té lloc;
No, per noves barreges, que pot canviar la seva cara;
púrpura i or són a la vegada sota la seva cura;
el més ric de la costura que li agrada vestir;
el seu únic estudi és per complaure l'ull,
i per eclipsar la resta de gal·les».*

Aquesta, tot i no essent gaire poètica, és la descripció d'un poeta. Beckmann, en la seva *History of Inventions*, ho plasma amb més fidelitat, i amb una prosa més agradable que la poesia d'en Cowley. Diu: «Hi ha poques plantes que agafin, per accident, debilitat, malaltia, o tantes variegacions² com la tulipa. Mentre no es talli, i durant el seu estat natural, és gairebé d'un sol color, té fulles grans i una tija extraordinàriament llarga. Quan es veu debilitada pel cultiu, esdevé més agradable a ulls de la florista. Els pètals són aleshores més pàl·lids, més petits i més diversificats en to; i les fulles adquireixen un color verd més suau. Així doncs, quant més bella es torni aquesta obra mestra del conreu, molt més dèbil creixerà, amb la qual cosa, amb la més gran habilitat i l'atenció més acurada, amb prou feines pot ser trasplantada, o fins i tot fer que sobrevisqui».

3.3 Moltes persones viuen insensiblement unides a coses, i això els dóna una gran quantitat de problemes, com la mare que sovint estima el seu nen malalt que empitjora, més que no pas al més saludable dels seus descendents. Pel mateix principi, hem de valorar els immerescuts elogis prodigats a aquesta flor tan fràgil. El 1634, l'obstinació dels neerlandesos per posseir-les era tan gran que va deixar de costat el sector industrial del país, i la població, fins i tot les classes més baixes, es va embarcar en el comerç de tulipes. A mesura que la dèria creixia, a l'any 1635 moltes persones eren conegudes per invertir fortunes de 100.000 florins en la compra de 40 arrels. Aleshores es va fer necessari vendre-les per pes en *perits*, un pes equivalent a una mica menys que un gram. Una tulipa d'una espècie anomenada Admirall Liefken, la qual pesa 400 *perits*, valia 4.400 florins; una Admirall Van Der Eyck, deu pesar sobre els 446 *perits* i era valorada en 1.260 florins; una Childer de 106 *perits* costaria 1.615 florins; una Viceroy de 400 *perits*, 3.000 florins; i, la més preuada de totes, una Semper Augustus, pesant 200 *perits*,

---

¹ *Lathirus Sweet pea.*

² Variació irregular de la coloració dels òrgans vegetals, com les fulles i les flors, deguda a la supressió del desenvolupament normal del pigment.

es creia una flor barata tot i costant 5.500 florins. Aquesta última fou després molt sol·licitada, per la qual cosa un bulb inferior podria costar uns 2.000 florins. Es diu que una vegada, a principis de 1636, només es posseïen dues d'aquestes espècies descrites a tota Holanda, i aquestes no eren de les millors. Una la posseïa un comerciant a Amsterdam, i l'altre un de Harlem. Tan ansiosos estaven els especuladors d'obtenir-les, que un va oferir un pagament simple de dotze hectàrees de terreny de construcció per la tulipa de Harlem.

La d'Amsterdam va ser comprada per 4.600 florins, un nou carruatge, dos cavalls grisos i un vestit d'arnès. Hunting, un enginyós autor d'aquells dies, qui va escriure en paper un volum de mil pàgines sobre la tulipanomania, va conservar una llista dels diferents articles i la seva vàlua, els quals van ser entregats per una sola arrel de la rara espècie Viceroy:

	<i>florins</i>
<i>Dos lasts de blat</i>	448
<i>Quatre lasts de centè</i>	558
<i>Quatre bous grossos</i>	480
<i>Vuit porcs grossos</i>	240
<i>Dotze ovelles grosses</i>	120
<i>Dos bótes de vi</i>	70
<i>Quatre barrils de cervesa</i>	32
<i>Dues cubes de mantega</i>	192
<i>Mil lliures de formatge</i>	120
<i>Un llit complet</i>	100
<i>Un joc de peces de roba</i>	80
<i>Una tassa de plata</i>	60
<i>total -</i>	<i>2.500</i>

3.4 La gent que havia estat fora d'Holanda, i tenia la oportunitat de tornar quan aquesta bogeria es trobava en la seva apoteosi, en ocasions va ser arrossegada a incòmodes problemes per la seva ignorància. Existeix un divertit exemple d'aquest individu relacionat amb els Viatges de Blainville. Un ric comerciant, orgullós d'ell mateix per les seves rares tulipes, va rebre en una ocasió una mercaderia molt valuosa de Llevant. L'anunci de la seva arribada fou portat per un mariner, qui es presentà per aquesta escomesa a la casa de dipòsits, entre bales i béns de tot tipus. El comerciant, per premiar-lo per la notícia, li va fer un generós regal consistent en un fresc areng vermell per al seu esmorzar. El mariner tenia, sembla ser, una gran predilecció per les cebes, i en veure un bulb ben similar a una ceba en el mostrador del seu esplèndid comerciant, i pensant que, sens dubte, estava ben fora del seu lloc entre sedes i vellut, aprofità

astutament una oportunitat per guardar-se'l a la butxaca, per tal de condimentar el seu areng. Aconseguí marxar amb el seu premi, i es dirigí al moll a esmorzar. Tot just havia marxat quan el comerciant s'adonà que havia perdut el seu valuós *Semper Augustus*, valorat en 3.000 florins, o sobre les 2.801 lliures esterlines. Tot l'establiment es va veure immediatament convertit en un aldarull; les arrels precioses es van cercar per tot arreu, però no es van trobar. Gran era l'angoixa del comerciant. La recerca es va reprendre però sense èxit. Per fi algú va pensar en el mariner.

3.5 Davant la sospita, l'infeliç comerciant sortí al carrer. Tots els de casa seva, alarmats, el van seguir. El mariner, pobre diable!, no havia pensat en amagar-se. Va ser trobat assegut tranquil·lament sobre una bobina de cordes mastegant el seva última queixalada. Poc somniava que havia estat menjant un esmorzar amb un cost equivalent a una tripulació sencera durant dotze mesos; o, tal com el saquejat comerciant va expressar, «podria haver pagat un banquet sumptuós del príncep d'Orange i la cort sencera de Stadtholder». Marc Antoni va dissoldre perles en vi per tal de brindar a la salut de Cleopatra; sir Richard Whittington fou estúpidament magnífic en l'entreteniment del rei Henry V.; i sir Thomas Gresham va beure un diamant dissolt en vi a la salut de la reina Elizabeth, quan obrí el Royal Exchange³; però l'esmorzar d'aquest trapella holandès fou tan esplèndid com qualsevol altre. Tenia un avantatge, també, sobre el malbaratament dels seus predecessors: les seves joies no milloraven el sabor ni la salubritat dels seus vins, mentre que la seva tulipa era deliciosa amb el seu areng vermell. La part més lamentable de la història fou pel mariner, ja que va romandre a presó per alguns mesos amb el càrrec de delictes greus contra *la joia* del comerciant.

3.6 S'explica una altra història sobre un viatger anglès, la qual és poc menys que absurda. Aquest cavaller, botànic aficionat, va anar a veure l'arrel de tulipa a l'hivernacle d'un ric holandès. Ignorant la seva qualitat, tragué la seva navalla i la començà a pelar a làmines amb la finalitat de fer experiments amb aquesta. Quan per aquest mitjà la va haver reduït a la meitat del seu tamany, la va tallar en dues parts iguals, fent així, tota l'estona, nombroses anotacions referents a les singulars aparences del bulb desconegut. De cop, el propietari va saltar sobre ell, i, amb fúria als ulls, li va preguntar què havia estat fent. «Pelant una ceba d'allò més extraordinària», contestà el filòsof. «*Hundert tausend duyve*⁴» va dir l'holandès; «és un Almirall Van Der Eyck.»

---

³ Antiga Borsa.

⁴ Cent mil diables!

«Li agraeïxo» contestà el viatger, traient la seva llibreta per fer un *memoràndum* del mateix; «aquests almiralls són comuns al seu país?» «Mort i diable!» va dir l'holandès, agafant al sorprès científic pel coll; «presenta't davant del síndic i veuràs.» Tot i les seves protestes, va ser portat pels carrers seguit per una multitud de gent. Quan fou posat en presència del magistrat, va aprendre, per pròpia consternació, que l'arrel sobre la què havia estat experimentant era valorada en 4.000 florins; i, malgrat tot el que pogués al·legar com atenuant, fou empresonat fins que trobà garanties pel pagament d'aquesta suma.

3.7 La demanda de tulipes d'espècies rares va créixer tant l'any 1636 que es van establir mercats per a la seva compra venda a la Borsa d'Amsterdam, Rotterdam, Harlem, Leyden, Alkmaar, Hoorn, i altres ciutats. Per primer cop es van manifestar els símptomes propis dels jocs d'atzar. Els traficants borsaris, sempre en alerta per una nova especulació, van fer molts tractes amb tulipes, fent ús de tots els mitjans que ells molt bé coneixien sobre com contractar i causar fluctuacions en els preus. Al principi, com a totes aquestes manies d'apostes, la confiança estava en auge, i tothom guanyava. Els traficants de tulipes van especular amb l'augment o disminució dels stocks de tulipes, obtenint així grans beneficis comprant quan els preus queien i venent-los quan creixien. Molts individus van fer-se rics de sobte. Un esquer d'or penjava temptadorament davant aquesta gent, i un rere l'altre, van afanyar-se a entrar al mercats de tulipes com mosques que ronden un pot de mel. Tothom imaginava que la passió per les tulipes romandria per sempre, i que aquella riquesa provinent d'arreu del món fluiria cap a Holanda, i pagaria els que ells demanessin. Les riqueses d'Europa es concentrarien a les ribes del Zuyder Zee⁵, i la pobresa quedaria desterrada del favorable clima d'Holanda. Nobles, burgesos⁶, grangers, peons, mariners, lacais, servents, fins i tot netejadors de xemeneies i drapaires, especulaven amb tulipes. Gent de totes classes socials van bescanviar la seva propietat per diner efectiu, i invertiren en flors. Cases i terres van ser ofertes per vendre's a preus ruïnosaent baixos, o bé s'entregaven com a pagament de les transaccions fetes al mercat de la tulipa. Els estrangers van ser atrapats per la mateixa eufòria, i es van abocar molts diners cap a Holanda des de tot arreu. Els preus dels articles de primera necessitat van tornar a augmentar gradualment: i amb aquests també cases i terres, cavalls i carruatges, i luxes de tota mena, van augmentar de

---

⁵ Badia poc profunda formada pel Mar del Nord al nord-oest d'Holanda. Vol dir Mar del Sud en neerlandès.

⁶ Ciutadans.

preu, i per alguns mesos Holanda semblava l'avantcambra de Pluto⁷. Les operacions mercantils es van multiplicar i es feren complexes, i es féu precís promulgar un codi de lleis per a l'orientació dels comerciants. També van ser nomenats notaris i empleats dedicats exclusivament als interessos del comerç. La designació del notari públic va ser poc just coneguda a algunes ciutats, quan el notari floral ocupà el seu lloc. Als pobles més petits, on no hi havia intercanvi, la principal taberna sovint s'escollia com a fira, on grans i petits comerciants de tulipa feien tractes de tal manera que es confirmaven les compres amb sumptuosos banquets. Aquests sopars algunes vegades reunien dues o tres-centes persones, i grans gerros de tulipes, en plena floració, eren posats amb intervals regulars sobre les taules i els mobles laterals del menjador per a la gratificació dels comensals durant l'àpat.

3.8 Al final, fos com fos, els més prudents van començar a veure que aquesta bogeria no podia durar per sempre. La gent més rica ja no comprava més flors per tal de plantar-les als seus jardins, i així treure'n el 100% de benefici. Està vist que algú hauria de perdre temeràriament al final. Quan aquesta convicció es va propagar, els preus van caure, i mai van tornar a créixer un altre cop. La confiança va ser destruïda, i un pànic universal es va apoderar dels comerciants. *A* decidí comprar deu *Semper Augustines* de *B*, a 4.000 florins cadascuna, a les sis setmanes de signar el contracte. *B* estava llest amb les flors al moment acordat; però el preu havia caigut sobre els 3.000 o 4.000 florins, i *A* es negà pagar la diferència o rebre les tulipes. Dia rere dia i a totes les ciutats d'Holanda es declaraven morosos. Centenars de persones que, pocs mesos abans, havien començat a dubtar si hi havia tal cosa com la pobresa a les seves terres, de cop es van trobar a si mateixos com propietaris d'uns quants bulbs que ningú compraria encara que ells els oferissin per una quarta part de les sumes que ells havien arribat a pagar. Els plors d'angoixa ressonaven per tot arreu, i tothom en culpava al seu veí. Els pocs que havien aconseguit enriquir-se van amagar les seves riqueses del coneixement dels seus conciutadans, i ho van invertir en els fons anglesos o d'altres. Molts qui, per una breu temporada, havien emergit des de les més humils maneres de viure, van retornar de nou a la seva obscuritat original. Els comerciants substancials van ser reduïts gairebé a la misèria, i molts de noble llinatge van veure les fortunes de casa seva arruïnades fins més enllà de la redempció.

3.9 Quan la primera alarma va minvar, els posseïdors de tulipes a moltes de les ciutats celebraren reunions públiques per tal d'elaborar mesures, les quals van ser les millors

---

⁷ Pluto és el deu grec de la riquesa. Era cec i fou el subjecte d'una comèdia d'Aristòfanes

per restaurar el crèdit públic. Generalment, es va acordar que els diputats fossin enviats des d'arreu cap a Amsterdam, per consultar amb el govern sobre alguns remeis per al mal. Al principi, el govern va preferir no intervenir, però van recomanar als propietaris de les tulipes d'acordar algun pla entre ells. Es van mantenir moltes reunions per a aquest propòsit; però no hi va haver mesura que pogués ser ideada a gust de tots els afectats, o reparar ni tan sols una petita part del mal que s'havia causat. El llenguatge de la queixa i el retret estava en boca de tothom, i totes les reunions eren de caràcter d'allò més turmentós. Al final, fos com fos, després de moltes disputes i mala voluntat, va ser acordat a Amsterdam, pels diputats reunits, que tots els contractes fets a l'alçada de la bogeria o previs al mes de novembre de 1636 fossin declarats nuls o buits, i que, en aquells anys posteriors a aquesta data, els compradors fossin alliberats dels seus compromisos pagant-ne el 10% al venedor. Aquesta decisió no va donar pas satisfacció. Els venedors que tenien les seves tulipes a la mà estaven, per suposat, descontents, i aquells que s'havien compromès a comprar es van creure durament tractats. Les tulipes que, una vegada, havien valgut 6.000 florins, havien de ser ara adquirits per 500; així que la composició del 10% eren 100 florins més que la vàlua actual. Van haver-hi peticions de perjudicis per incompliment de contracte a tots els tribunals del país; però aquests rebutjaren reconèixer les transaccions del joc especulatiu.

3.10 L'assumepte va ser finalment remès al Consell Provincial de La Haia, i es confiava que la saviesa d'aquest estament trobaria alguna mesura per la qual la circulació financera seria restaurada. Hi havia expectació per la seva decisió, però mai arribà. Els membres van deliberar setmana rere setmana, i al final, després de reflexionar-ne durant tres mesos, declararen que no podien oferir una decisió final fins que no tinguessin més informació. Van aconsellar, de totes maneres, que, a mig termini, cada venedor, en presència de testimonis, oferís les tulipes al comprador pels imports que abans del pànic tenien acordats. Si aquest últim rebutjava adquirir-les, llavors havien de ser posades a la venda en subhasta pública, de manera que el comprador original romandria responsable de la diferència entre el preu resultant i l'estipulat. Aquest era exactament el preu recomanat pels diputats, i no es mostrà de cap utilitat. No hi havia tribunal a Holanda que imposés el pagament. La qüestió va ser plantejada a Amsterdam, però els jutges es van negar a interferir de manera unànime: els deutes de joc no valien de cara a la llei.

3.11 I així es va quedar l'assumepte. Trobar un remei estava més enllà del poder del govern. Aquells qui eren tant desafortunats com per haver tingut botigues de tulipes en propietat quan es va produir la sobtada reacció, van haver de deixar-se emportar per la

ruïna tan filosòficament com van poder; aquells que havien tingut beneficis se'ls va permetre mantenir-los; però el comerç del país va patir un sever contratemps, des del que passarien molts anys abans no es recuperés.

3.12 L'exemple de l'Holandès va ser imitat a algunes places d'Anglaterra. A l'any 1636 les tulipes eren públicament venudes a la Borsa de Londres, i els corredors es van esforçar al màxim per elevar les tulipes al valor fictici que havien adquirit a Amsterdam. A París, els corredors també es van esforçar a crear una tulipmania. A ambdues ciutats només van tenir un èxit parcial. De totes maneres, la força de l'exemple va portar les flors a un gran favor i, entre cert tipus de gent, des d'aleshores les tulipes han estat més preuades que qualsevol altre flor del camp. Els holandesos són encara coneguts per la seva predilecció cap elles, i continuen pagant preus més alts per les tulipes que qualsevol altra gent. Com un home anglès ric presumeix dels seus cavalls de pura raça o dels seus quadres, així ho fa un holandès adinerat que fatxendeja de les seves tulipes.

3.13 A Anglaterra, als nostres dies, encara que sembli estrany, una tulipa produirà més diners que un roure. Si pogués ser trobada una *rara in terris* i negra, com el cigne negre de Juvenal, el seu preu igualaria una dotzena d'acres de blat de moro madur. A Escòcia, a finals de segle XVII, el preu més alt per les tulipes, d'acord amb l'autoritat d'un escriptor a la tercera edició de l'*Encyclopedia Britannica*, foren 10 guinees. La seva vàlua sembla haver disminuït des d'aquella època fins l'any 1769, quan les dues espècies més valuoses d'Anglaterra eren la Don Quevedo i la Valentinier, la primera valia 2 guinees i l'última dues guinees i mitja respectivament. Aquests preus semblen ser els mínims. A l'any 1800, el preu comú eren 15 guinees per un sol bulb. El 1835, un bulb de l'espècie anomenada la *Miss Fanny Kemble* es va portar a subhasta pública a Londres per setanta-cinc lliures. Encara més notable fou el preu d'una tulipa en possessió d'un jardiner de King's Road, Chelsea; als seus catàlegs hi apareixia etiquetada a 200 guinees.